

DE KANS!

In dit nummer!

VVE
**Betere resultaten
in grote steden**

Lector Resi Damhuis
Daag kinderen uit

HET GEBOUW
Gynzaal of hamburgers?

Superintendent dr. Jay Marino:

‘In ideale school zijn leerlingen eigenaar van het onderwijs’

Dr. Jay Marino (rechts) met zijn opdrachtgever in Nederland, Magistrum-directeur Jan Polderman.

Door Jaan van Aken

Opbrengstgericht werken is een proces van continue verbetering op alle niveaus: van bestuur, schoolleider, leerkrachten en leerlingen. Dat is de filosofie van de Amerikaanse onderwijsvernieuwer Dr. Jay Marino die eind april in Nederland was om masterclasses te geven. In zijn ideale school zijn leerlingen eigenaar van het onderwijs, kunnen ze eigen keuzes te maken en zijn ze zelf verantwoordelijk voor de resultaten. “Kinderen weten wat hun doelen zijn, hoe ze die kunnen bereiken en wat hun scores zijn.”

In een hotelbar in Amersfoort geeft Dr. Jay Marino een treffend voorbeeld van zijn vernieuwende visie. “Je kunt leerlingen opdracht geven het hoofdstuk over de Amerikaanse burgeroorlog te lezen en de bijhorende vragen te maken. Een andere mogelijkheid is hen te vragen aan de hand van de tekst een visie op de oorlog te schrijven vanuit de Noordelijke of Zuidelijke kant. Het lijkt een klein verschil, maar in het

tweede geval is kinderen het leerdoel duidelijk. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen die weten waarom ze iets leren 27 procent hoger scoren.”

Marino is superintendent, vergelijkbaar met algemeen directeur, van het Dunlap School District in de Amerikaanse staat Illinois. Hij is voor de tiende keer in Nederland om op uitnodiging van Magistrum, centrum voor leiderschapsontwikkeling, zijn

VAKMANSCHAP & MEESTERSCHAP

De lezingen in het kader van Vakmanschap en Meesterschap van het schooljaar 12-13 vinden plaats op:

Najaarslezing

19 september 2012

Workshops

1 oktober 2012
8 oktober 2012
29 oktober 2012

Voorjaarslezing

27 maart 2013

Workshops

8 april 2013
15 april 2013
22 april 2013

We hebben ideeën voor de invulling, maar die staan nog niet vast. Heeft u een goed idee voor een thema? Is er een spreker die u al tijden graag wilt zien en horen? Is er een onderwerp dat op uw school leeft en waar u zich graag in verdiept? Bent u door de Kans geïnteresseerd in een lezing van bijvoorbeeld dr. Jay Marino of Resi Damhuis?

Wij horen het graag!

Laat het ons weten via dekans@jesrijnland.nl of kijk op www.jesrijnland.nl.

masterclass ‘Leiding geven aan continue verbetering’ te geven. “In Nederland ligt de nadruk bij opbrengstgericht werken vaak bij resultaten voor taal en rekenen”, merkt Magistrum-directeur Jan Polderman. “Hooguit een paar keer per jaar worden de resultaten bekeken en eventueel aanpassingen gedaan.” De visie van Marino is breder en gaat verder. “Het gaat om een constant proces binnen de hele organisatie, van bestuur tot leerlingen. Niemand ontsnapt aan continue verbeteringen”, stelt hij. In zijn filosofie gaat het om meer dan resultaten voor taal en rekenen. “Door te werken aan een cultuur waarin een leerling eigenaar van zijn leerproces is, creëer je positieve impact op sociaal-emotionele ontwikkeling, gedrag en culturele aspecten. Leerlingen geef je zeggenschap over het onderwijs door bijvoorbeeld gezamenlijk regels af te spreken in plaats van die als leerkracht op te leggen.”

Lees verder op pagina 2.

Vijf jaar landelijke VVE monitor

Door Lydia Zeijlemaker

De landelijke VVE monitor is de uitkomst van een jaarlijks onderzoek naar bereik, kwaliteit en opbrengsten van voor- en vroegschoolse educatie. Dit voorjaar verscheen de vijfde en laatste meting. Opvallend is de scheiding die zich aftekent tussen VVE-aanbod in grote steden en in kleinere gemeenten.

Dat de doelstellingen van het ministerie van OCW op het gebied van VVE ambitieus waren, was bekend. Een streven van honderd procent bereik van doelgroepkinderen en een aanbod van vier dagdelen per week en dat alles in een periode van vijf jaar. Ondanks dat deze doelstellingen niet volledig zijn gehaald, laat de VVE monitor toch een positief beeld zien. Bij voorschoolse educatie is het bereik gestegen naar tachtig procent, bij vroegschoolse educatie ligt dit percentage op drieënzeventig procent. Kanttekening daarbij is dat het bereik in kleinere gemeente lager is dan in de grote steden. Volgens de VVE monitor is dat te wijten aan de grote spreiding van doelgroepkinderen in deze gebieden. Ook beschikken deze gemeenten over minder middelen om het VVE beleid uit te voeren.

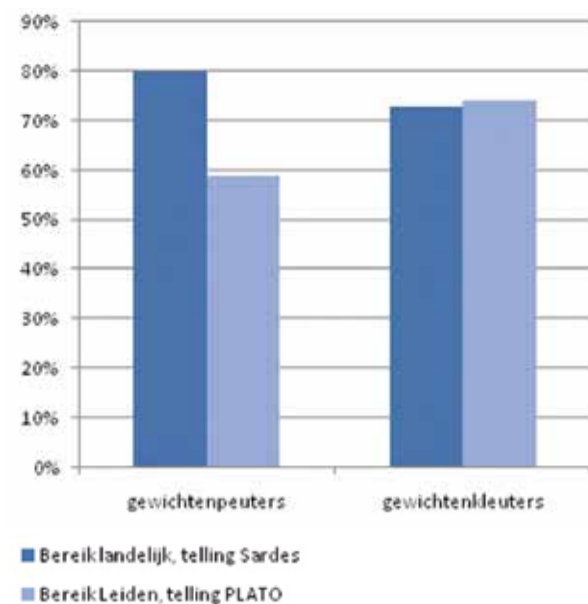
Resultaten

De kwaliteit binnen het VVE is gestegen dankzij een intensievere samenwerking tussen VVE-scholen en

kinderdagverblijven of peuterspeelzalen: een betere overdracht, een doorgaande lijn, meer afstemming, betere scholing en gerichte leermiddelen. Van alle VVE-scholen neemt 95 procent toetsen af en zet zich in voor opbrengstgericht werken. Vrijwel hetzelfde percentage ziet dat VVE zijn vruchten afwerpt. Maar ook hier blijven de kleine gemeenten achter: zij zien minder vaak effecten. Volgens de monitor kan dit te maken hebben met het minder goed ontwikkelde aanbod en de kwaliteit in deze gemeenten. Wat betreft ouderbetrokkenheid zien VVE-scholen in kleinere gemeenten juist een grotere betrokkenheid dan in de grote steden.

Verbeterpunten

Tot slot, is de landelijke VVE monitor een geschikt middel om verbeterpunten te formuleren voor de praktijk? Het doel van het rapport is om een compleet beeld te geven van de huidige praktijk om zo te kunnen bepalen of doelstellingen zijn behaald. Dit betekent dat er geen verbeterpunten of aanbevelingen zijn opgenomen, maar dat het wel mogelijk is om op basis van de analyses tot interpretaties en aannames te komen. Mocht het ministerie van OCW toch besluiten een zesde editie van de monitor te laten uitvoeren, dan is het wenselijk om daarbij ook aan te geven met welke verbeteringen een beter resultaat kan worden behaald. «

Deze grafiek laat de verschillende bereikcijfers zien, landelijke (volgens de telling van Sardes) en die van Leiden (volgens de telling van PLATO). De cijfers worden op een andere manier verkregen, dus eigenlijk zijn ze niet goed met elkaar te vergelijken. De cijfers van PLATO zijn nauwkeuriger omdat die direct door de VVE-locaties worden aangeleverd. Uit de grafiek kunnen we wel opmaken dat toeleiding belangrijk blijft, zodat de gewichtenpeuters naar de VVE-instellingen toe kunnen. NB: de sterretjeskinderen zijn niet opgenomen in deze cijfers, terwijl ook zij een belangrijke doelgroep in Leiden vormen.

“De leerkracht maakt het verschil, ook de komende tien jaar”

Lucie van Aubel, adviseur College van Bestuur SKOL

Lucie van Aubel heeft de afgelopen tien jaar met veel plezier voor het onderwijs gewerkt, maar eind dit schooljaar neemt ze afscheid. Ze heeft nog veel ideeën voor de komende tien jaar, maar ze heeft

ook vertrouwen in haar opvolgers: “Er zijn altijd professionals met ideeën en idealen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren”, aldus Lucie. “Een aantal zaken blijft mijns inziens ook de komende tien jaar aandacht vragen. Dat is ten

eerste de leeromgeving. Kinderen van deze generatie groeien vanzelfsprekend op met computers, smartphones en sociale media. Daar moet het onderwijs zeker gebruik van maken. Leerkrachten kunnen met deze nieuwe mogelijkheden meer leerlingen motiveren en de inhoud aanbieden op een speelse manier. Dat vraagt nieuwe vaardigheden van de leerkracht en dat begint bij de opleiding, daar valt nog veel te winnen. De leerkracht maakt namelijk het verschil. Als laatste denk ik dat de zorg voor de individuele leerling steeds belangrijker wordt. Juist daarbij komt het erop aan dat de school én de ouders op één lijn zitten. Wat er ook gebeurt, ik zal het met aandacht blijven volgen.” «

Resultaatafspraken

In het kader van de wet OKE zijn gemeentes verplicht resultaatafspraken te maken met de schoolbesturen. Ze moeten het eens worden over de opbrengsten van VVE aan het einde van groep 2. Niet om elkaar op af te rekenen, maar om een dialoog aan te gaan over het versterken van VVE. Zo ook de gemeente Leiden. Zij maakt hierbij graag gebruik van de kennis en ervaring van directies. Oberon is gevraagd om het proces te begeleiden, voor de zomervakantie starten zij hiermee. Een voorstel wordt in het najaar gepresenteerd bij Vakmanschap & Meesterschap.

Meer weten of meedenken? Neem contact op met het Coördinator Onderwijskansen via dekans@jesrijnland.nl.

Vervolg voorpagina

‘Een leerkracht moet bereid zijn zich continue aan te passen’

Groepsafspraken met leerlingen maken, is een van de 8 elementen uit de visie van Marino. Andere onderdelen zijn bijvoorbeeld het vaststellen van een groepsmissie en doelen voor de groep en per leerling en het gebruik van een databord in de groep, waarop de resultaten zichtbaar zijn. “Het begint met doelen stellen wat je bijvoorbeeld met rekenen wilt bereiken, de resultaten meten en zo nodig aanpassingen aan het onderwijs doen.”

Scholen in de VS die zo werken betrekken leerlingen meer bij het onderwijs, zag Polderman met eigen ogen. “Leerlingen daar weten precies te vertellen wat ze dit jaar leren. Daar kun je op 4- of 5-jarige leeftijd mee beginnen.” Vraag leerlingen of ze suggesties hebben hoe de lessen beter kunnen, vult Marino aan. “Een leerkracht kreeg daarop te horen dat ze te snel voorlas bij het dictee. Dat heeft ze daarop aangepast.

Je moet de bereidheid hebben je werkwijze elke dag aan te passen.” Door deze werkwijze gaan de resultaten omhoog, merkt hij in zijn eigen district. “We hebben sindsdien de hoogste resultaten ooit en er was zelfs een school waar alle leerlingen 100 procent scoorden.”

Ook ouders zijn een belangrijke partij, vindt de superintendent. “Wij doen veel onderzoek onder ouders en vragen hun of kinderen genoeg steun krijgen bij hun huiswerk en of de leerkracht genoeg communiceert over het onderwijsprogramma.” Ouders kunnen zelf ook veel doen, vindt hij. “Ze kunnen naar de leerdoelen en resultaten informeren. Ook kunnen ze hun kinderen vragen wat ze thuis kunnen aanpassen om het leerproces te verbeteren. Minder activiteiten zou een voorbeeld kunnen zijn, als een kind dat aangeeft.”

Het is bekend dat Nederlandse schoolleiders

en leerkrachten het vaak lastig vinden om te starten met opbrengstgericht werken. “Begin simpel en klein”, adviseert Marino. Scholen zouden morgen al aanpassingen kunnen doen die geen geld kosten. “Begin met vragen te stellen aan schoolleiders, leerkrachten, leerlingen en ouders. Stel je bent koning(in) voor een dag, wat zou je dan veranderen en wat gaat er goed?” Daarna kun je een heldere set doelen opstellen. “Door constant feedback te vragen, krijg je een cyclus van continue verbetering. Een leerkracht moet bereid zijn de eigen werkwijze te heroverwegen en aan te passen. Alleen dan kun je werken aan continue verbeteringen en opbrengstgericht werken.” Het vereist dat niet de overheid kerndoelen oplegt, maar dat de degenen die het betreft het eigenaarschap hebben. “De leerkrachten en leerlingen dus. Als je echt iets wil bereiken kunnen alleen zij doelen stellen”, betoogt Marino. «

Lector Resi Damhuis: 'Kinderen die je uitdaagt, verrijken hun taal'

Opbrengstgericht werken is heel zinnig, vindt lector Resi Damhuis. Maar er is meer dan het meten van resultaten aan de hand van standaardtoetsen. Wat haar betreft is er voortaan minstens zoveel aandacht voor interactievaardigheden. Van leerlingen én professionals.

Door Mandy Pijl

Met het idee achter opbrengstgericht werken is volgens Resi Damhuis, lector Interactie en taalbeleid van de Utrechtse Marnix Academie, niets mis. "Het is heel zinnig dat leidsters en leerkrachten gericht aan de slag gaan om te zien wat hun interventies opleveren en om aan de hand van die resultaten hun onderwijs te verbeteren," zegt ze. "Helaas neigt opbrengstgericht werken vaak naar een te beperkte invulling ervan, en daar zit mijn zorg."

Opbrengstgericht werken wordt volgens Damhuis nog te veel gekoppeld aan het meten met behulp van toetsen zoals die van het Cito. "Die toetsen meten maar een klein stukje van de taalontwikkeling van kinderen." Overboord hoeven de toetsen niet. "Er zouden wel instrumenten bij moeten komen om de wezenlijke taalvaardigheid van een kind te observeren: Hoe goed kan een kind zijn intenties aan zijn gesprekspartners, zoals klasgenootjes of leidster, overbrengen?"

Overigens betwijfelt Damhuis of professionals zelf voldoende interactievaardigheden in huis hebben om gespreksvaardigheid bij kinderen te stimuleren. "Ze wéten vaak wel wat goede interactievaardigheden zijn, maar het is een hele klus om die in praktijk te brengen. Vaardigheden om taalproductie uit te dagen heb je niet zomaar, die moet je opbouwen, ondersteund door coaching."

Leidsters en leerkrachten weten wel wat goede interactievaardigheden zijn, maar het is een hele klus om die in praktijk te brengen.

Als voorbeeld noemt ze een kind dat een trekkar uit het hok met buitenspeelgoed wil halen en ontdekt dat er kruiwagens bovenop staan. "Een leerkracht zal het kind willen helpen door de kruiwagens eraf te tillen, terwijl ze hier de kans kan grijpen om dat juist niet te doen en te vragen: 'Wat nu?' Minder behulpzaam zijn daagt uit tot taalproductie."

In Utrecht en Zwijndrecht voeren Damhuis en collega Eefje van der Zalm een project

uit met peuterleidsters en kleuterleerkrachten om laagtaalvaardige kinderen aan het praten te krijgen. Uitdagen is daarin belangrijk. "Je kunt zeggen: deze kinderen kunnen op hoe- en waarom vragen nog geen antwoord geven, maar dat is een misverstand. Met wat losse woorden kunnen ze hun bedoelingen ook al overbrengen, als ze het spannend of interessant vinden. Dan leren ze al doende juist meer taal."

Dat is de opbrengst van die aanpak. "Op korte

termijn kun je zien dat kinderen actiever zijn in gesprekken met de leerkracht en andere kinderen: ze worden gespreksvaardiger." Damhuis twijfelt er niet aan dat het op lange termijn ook de opbrengsten in de bestaande toetsen verhoogt.

"Mijn pleidooi: laat mensen met deze aanpak werken, coach ze. En betrek de ouders erbij. Als de thuisomgeving ook taalrijker wordt, krijgen kinderen een dubbele dosis taalverwervingskansen." «

Good Practice

Door Jeannette Haastert

Jolanda Borst en Janske Hogewoning over Ik Lees Met Jou: 'Vooral het contact met ouders is waardevol'

Jolanda Borst (links) en Janske Hogewoning.

Wie

Jolanda Borst is programmaleider Opgroeien en Opvoeden bij JES Rijnland. Janske Hogewoning is taalcoördinator van basisschool de Springplank. Samen met de directeur van de Springplank signaleerde zij een voor veel basisscholen

relevant probleem: dat kinderen achterblijven op het gebied van technisch lezen, waardoor ook het begrijpend lezen in de knel raakt. In hogere groepen kan dat tot problemen leiden.

Wat

Jolanda: "De school had zelf al maatregelen getroffen, zoals extra lesstof, maar hiermee kwamen de kinderen nog onvoldoende vooruit." Janske: "Ik heb vijftien jaar ervaring met groep 3 en merk dat in groep 4 veel kinderen gewoonweg iets extra's nodig hebben. Naar aanleiding van het programma Ik Lees Voor Jou, het ondersteunende leesprogramma dat JES had ontwikkeld voor bij mensen thuis, vroeg ik me af of ze zo iets ook voor scholen konden ontwikkelen. Zo is Ik Lees Met Jou ontstaan."

Waar/Wanneer

JES Rijnland en de Springplank werkten met het programma intensief samen. Acht vrijwilligers gaven van oktober 2011 tot mei 2012 zestien kinderen uit groep 4 (en enkele uit groep 5) die achterbleven met technisch lezen twee keer per week na schooltijd een halfuur extra

technisch leesles. Daarnaast was vooral het contact met de ouders waardevol. Met hen werden deelnamegesprekken gevoerd en ook kwamen zij naar een speciale bijeenkomst over taal. Janske: "Het is nodig dat de ouders actief bij leesondersteuning worden betrokken. Zij moeten extra oefenen met hun kind en dat valt in praktijk niet altijd mee. Ouders kregen tips, bijvoorbeeld over hoe je een kind kunt motiveren en belonen, maar vonden vooral herkenning bij elkaar."

Waarom

Alle kinderen kregen bij de start van het programma een AVI-meting. Jolanda: "Na drie maanden was iedereen al minimaal één AVI omhoog gegaan." Ook aan het einde van het programma heeft er een meting plaats. Janske zou graag doorgaan met Ik Lees Met Jou. "Vooral omdat we merken dat de ouders hierdoor bewuster met het leesonderwijs omgaan. Leeskilometers maken is noodzaak." JES Rijnland zou het programma graag uitrollen naar andere scholen. "De vrijwilligers vonden het leuk om te doen. En hoewel het voor de kinderen twee langere schooldagen betekent, waren de meesten heel enthousiast." «

Kluisjes, hamburgers en een glijbaan vanaf het dak

Ilona, Yassine, Hasan en Aishah zitten in groep 5 van basisschool De Viersprong en verhuizen begin volgend jaar met al hun schoolgenootjes naar Het Gebouw. Elke dag komen ze langs de bouwplaats en ze hebben hoge verwachtingen.

Foto: Eveline van Egdom

Leerlingen van de Viersprong zijn blij dat ze mogen verhuizen naar Het Gebouw

Hebben jullie zin om te verhuizen naar het nieuwe gebouw?

In koor: Ja!

Aishah: Ik vind het leuk om erheen te gaan omdat je nog niet weet hoe het eruit gaat zien. Alles is dan een verrassing.

Wat zouden jullie een leuke verrassing vinden in Het Gebouw?

Hasan: Van die kluisjes op elkaar waar je je tas in kunt doen. Maar niet te hoog anders kunnen we er niet bij.

Aishah: En meer kleur. Nu hebben we alleen maar saaie witte muren.

Ilona: Ik hoorde dat er een kantine is met hamburgers waar je in de pauze naartoe mag zonder de juf.

Yassine: Ik wil een mooie gymzaal en een groot schoolplein.

Dat grote plein komt er in ieder geval. Er is zelfs een extra plein op het dak.

Ilona: Ik heb hoogtevrees.

Aishah: Maar er zit een hek omheen. Anders valt de bal ook steeds naar beneden.

Yassine: Weet je wat leuk zou zijn: een glijbaan vanaf het dak. Maar dan wel dicht en met van die kleine raampjes. Zoals in de Linnaeushof.

Ilona: Nee, ik wil schommels en een laag klimrek.

Hasan: Ik zou op het plein onderzoek willen doen naar de natuur.

Aishah: Of geschiedenisles buiten.

Ilona: Bij mooi weer alle lessen buiten!

Ze hebben nogal uiteenlopende verwachtingen dus. Maar over een ding zijn ze het eens: geen zand op het plein. Want dat komt maar in je ogen. <

Een schoolplein voor de buurt

Door Marijn Klok

Het Gebouw van de Brede School Leiden Noord wordt bijna opgeleverd. Eén gebouw voor de basisscholen, bibliotheek, peuterspeelzaal, BSO, hulpverleningsorganisaties en het buurthuis van Leiden Noord: het toppunt van wijkgerichte samenwerking. Geesje Philippi, onderdeel van netwerkorganisatie bijzonderegebouwen.nl, heeft bijgedragen aan het ontwerp van het (school)plein.

Hoe is Bijzondere Gebouwen te werk gegaan?

'Bijzonderegebouwen.nl organiseert workshops waarin we zoveel mogelijk verschillende groepen bewoners en bezoekers van een gebouw met elkaar in gesprek laten gaan over hun beleving van het gebouw en welke functies het moet vervullen. In het geval van BSLN was er al een ontwerp voor het plein, en wilden we de bewoners vooral inspireren tot een optimale samenwerking binnen het gebruik van dit ontwerp. We hebben geprobeerd saamhorigheid en betrokkenheid te creëren, zodat de verschillende partijen makkelijker tot besluitvorming komen. Ze moeten tenslotte nog heel lang letterlijk met elkaar door één deur.'

Welke functies gaat het plein vervullen?

'Het plein rondom Het Gebouw wordt niet alleen een gezamenlijk schoolplein voor de drie verschillende scholen, maar ook een ontmoetingsplek voor mensen uit de buurt. Het is een uitdaging om deze twee functies te combineren naar ieders tevredenheid. Hoe kunnen de scholen bijvoorbeeld de veiligheid van hun kinderen garanderen als het plein ook toegankelijk is voor anderen? Of denk aan meer praktische zaken: waar laat iedereen zijn fiets en hoe onderhoud je het groen? Komt er een voetbalkooi en zo ja, waar dan? Alle bewoners moeten hierover intensief met elkaar in gesprek blijven, zodat eventuele vragen en knelpunten bespreekbaar zijn. Bijzonderegebouwen.nl heeft zich hier sterk voor gemaakt.' <

Illustratie Doodle.nl

Het Gebouw: sociaal hart van ontwikkeling

Het Gebouw is een onderdeel van Mooi Noord: een aantal ambitieuze bouwprojecten om de wijk Leiden Noord een nieuwe impuls te geven. Eveline Botter is projectmanager van Het Gebouw.

"De gedachte achter Mooi Noord is inmiddels alweer twaalf jaar oud. Leiden Noord bleef op allerlei terreinen wat achter bij andere wijken en we wilden de wijk dus nieuw leven inblazen. De woningen waren aan vernieuwing toe en ook de sociale samenhang kon beter. Daar zijn we nu mee bezig."

"Het Gebouw is een goed voorbeeld van het gedachtegoed van Mooi Noord. Er komen nieuwe woningen in, maar ook drie basisscholen, een bibliotheek, een speel-o-theek, peuterspeelzalen, een BSO, een sportzaal en een Centrum voor Jeugd en Gezin. Al deze instellingen

maken deel uit van de Brede School Leiden Noord en creëren samen ontwikkelingskansen voor kinderen van 0 tot 12 jaar. Taligheid, bewegen en ouderparticipatie zijn bijvoorbeeld belangrijke thema's. Het is de bedoeling dat de instellingen op deze gebieden goed samenwerken, zodat doorverwijzen makkelijk gaat."

"Maar daarnaast moet Het Gebouw het sociale hart van de wijk worden, waar iedereen graag komt en een warm gevoel bij heeft. Het nodigt buurtbewoners uit naar binnen te lopen en te kijken wat er voor hen allemaal te doen is." <

Colofon

De Kans is een uitgave van het Coördinaat OnderwijsKansen.

Hoofdredactie: Diane Heuvelman (JES Rijnland)

Eindredactie: Casper Postmaa

Artikelen: Mandy Pijl, Jaan van Aken, Lydia Zeijlemaker, Jeannette Haastert, Marijn Klok en Diane Heuvelman

Fotografie: Mylène Siegers, Eveline van Egdom en Emke Smit

Illustraties: Doodle.nl

Ontwerp: De Commandos

Drukwerk: Puntgaaf Drukwerk, Leiden

Het Coördinaat OnderwijsKansen is ondergebracht bij de stichting Jeugd en Samenleving Rijnland en werkt in opdracht van de Gemeente Leiden.

Stichting JES Rijnland
Lorentzkade 15a
2313 GB Leiden

T 071 342 09 00
F 071 342 09 01
E dekans@jesrijnland.nl
W www.jesrijnland.nl

Leiden

